

**TALABALAR PSIXOLOGIK XUSUSYATLARI HAMDA BAXTLILIK
DARAJALARINING TA'LIM TARBIYA JAROYONINI SAMARALI
BOSHQARISHDA ASOSIY OMIL SIFATIDA O'RGANILISHI**

Xudoyorova Madina Xolmo'min qizi

O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin qizlar davlat qo'mitasi huzuridagi
"Oila va xotin-qizlar" ilmiy tadqiqot institut doktoranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7457047>

Anotatsiya.Ushbu maqolada ta'lim-tarbiyani samarali boshqarishda talabalarning psixologik xususiyatlariga e'tibor qaratish hamda ularning oilaviy baxtlilik darajalarini hisobga olib individual yondashgan holda tizimli olib borishning psixologik xususiyatlari yoritib berilgan.Bundan tashqari talabalardagi salbiy xususiyatlar va ta'lim tarbiya samaradorligi o'rtasida salbiy korelyatsiya borligining ekspremental natijalari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim-tarbiya, talabalar,psixologik xususiyatlar,oilaviy baxt,baxtni his qilish,umidsizlik, mag'rurlik, hasad, ochko'zlik, agressivlik, psixologik farovonlik, korreksiya, korelyatsiya

Аннотация.В данной статье в эффективном управлении образованием выделены психологические особенности ориентации на психологические особенности учащихся и учет уровня семейного счастья, приведены экспериментальные результаты отрицательной корреляции.

Ключевые слова: воспитание, студенты, психологические особенности, семейное счастье, счастье, отчаяние, гордость, зависть, жадность, агрессия, психологическое благополучие, коррекция, корреляция.

Annotation. In the effective management of education, the psychological features of focusing on the psychological characteristics of students and taking into account the level of family happiness are highlighted in this article. experimental results of negative correlation are given.

Key words: education, students, psychological characteristics, family happiness, happiness, despair, pride, envy, greed, aggressiveness, psychological well-being, correction, correlation

Bizga ma'lumki, insonlardagi psixologik xususiyatlar ularning hayot sifat darajalariga salbiy yoki ijobiy ta'sir qiladi.Shu jaroyonni o'rganish maqsadida biz talabalarda oilaviy baxtni his qilish yoki baxtni his qilmaslik xususiyatiga agressivlik va dushmanlik hisining ta'sirini tahlil qildik.Buning uchun L.N.Sobchik tomonidan moslashtirilgan U.Kuk.D.Medleyning "Dushmanlik va adovat diagnostikasi" shkalasidan foydalandik.Olingan natijalar quyidagi 1-jadvalda keltirib o'tilgan.

1-jadval.

Talabalarda oilaviy baxtni his qilish yoki baxtni his qilmaslik xususiyatiga
agressivlik va dushmanlik hisining ta'siri (n=340)

№	Sinf	Shkalalar	Oilaviy baxtlilikni his qilish		Oilaviy baxtlilikni his qila olmaslik	
			O'gil bola	Qiz bola	O'g'il bola	Qiz bola
1	O'spirinlar (n=136)	Agressivlik	0,272*	-0,113	0,159	0,139
		Dushmanlik hissi	0,271*	-0,259*	0,333**	-0,103
2	Yetuklik davri (n=169)	Agressivlik	0,211	0,263**	0,311**	0,332**
		Dushmanlik hissi	-0,347**	-0,155	-0,188	0,011

Izoh: * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$.

Olingan natijalarga ko'ra, o'spirinlik davridagi talabalarining o'g'il bolalarida oilaviy baxtni his qilish agressivlik darajasi ($r=0,272$; $p \leq 0,05$), dushmanlik hisi ($r=0,271$; $p \leq 0,05$), qiz bolalarda dushmanlik hisi ($r=-0,259$; $p \leq 0,05$), oilaviy baxtni his qilmaslik dushmanlik hisi bilan ($r=0,333$; $p \leq 0,01$), Yetuklik davridagi talabalarining o'g'il bolalarida oilaviy baxtni his qilish dushmanlik hisi ($r=-0,347$; $p \leq 0,01$), qiz bolalarda agressivlik ($r=0,263$; $p \leq 0,01$), oilaviy baxtni his qilmaslik o'g'il bolalarida agressivlik ($r=0,311$; $p \leq 0,01$), qiz bolalarida agressivlik ($r=0,332$; $p \leq 0,01$) bilan ahamiyatli korrelyatsiyaga ega ekanligi kuzatilgan. Oilaviy baxtni his qilish mezoni o'spirinlik davridagi talabalarining o'g'il bolalarida agressivlik va dushmanlik hisi hamda yetuklik davridagi talabalarining qiz bolalarida agressivlik bilan ijobiy ahamiyatli aloqadorlik aniqlanganligi qiziqarli holatdir. Bizga ma'lumki, agressivlik- shaxsning nisbatan barqaror xususiyati bo'lib, u agressiyaga, ya'ni o'zgalarga zarar yetkazishga tayyorgarlikni ifodalashi bilan birga dushmanlik asosida boshqalarning hulq-atvori, hatti-harakatini qabul qilish va tushunishga moyillikni bildiradi [1]. Yuqoridagi eksperiment natijalaridan ko'rishimiz mumkinki, psixologik salbiy xususiyatlar bo'lmish agressivlik va dushmanlik talabalarda baxtni his qilmaslik holatiga sabab bo'ladi. Shunday ekan ta'lim - tarbiya jaroyonida o'z salbiy xususiyatlarini namoyon qiladi. Bu esa ta'lim-tarbiya jaroyonida o'rnatilgan ichki tartib qoidalar, tizimlar, o'rnatilgan normalarga noadekvatlikni keltirib chiqaradi. Bu psixologik salbiy xususiyatlar qanday qilib biz o'rganayotgan komponentlarga ta'sir qilishini tahlil qilish maqsadida keeling quyida har biriga alohida ta'rif berib, atroflicha ko'rib chiqamiz. Dushmanlik esa yoqimsiz, g'azabli, qahrli, yomonlik tilovchi, qasoskor, xulq-atvor shaklidir [1]. Agressivlik - bu boshqalarga yoki o'ziga zarar yetkazishga qaratilgan xatti-harakatlar va xatti-harakatlarda

ifodalangan shaxsiy xususiyatdir. Dushmanlik, jismoniy shikastlanish, haqorat qilish bilan namoyon bo'ladi. Agressiv odamlar asabiy, ta'sirchanlikni kechiradilar. Tashxis klinik usullar bilan, shaxsning psixodagnostik anketalari, proektiv testlar yordamida amalga oshiriladi. Agressivlikni kamaytirish uchun psixoanaliz, kognitiv-xulq-atvorli psixoterapiya, avtotrening va dori-darmonlar bilan tuzatish qo'llaniladi[2].

Uzluksiz ta'lim - o'zaro mantiqiy izchillik asosida bog'langan hamda soddadan murakkabga qarab rivojlanib boruvchi va bir-birini taqozo etuvchi bosqichlardan iborat yaxlit ta'lim tizimi.O'zbekiston Respublikasida kadrlar tayyorlash tizimining asosi, ta'lim sohasida davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biri. 1997-yil 29 avgustda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonuni va Kadrlar tayyorlash milliy dasturida alohida tamoyil sifatida qayd etilgan. Uzluksiz ta'lim milliy modelning asosiy tarkibiy kismalaridan biri (qarang [Ta'limning milliy modeli](#)), O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlovchi, shaxs, jamiyat va davlatning iqtisodiy, ijtimoiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy ehtiyojlarini qondiruvchi ustuvor sohadir. Uzluksiz ta'lim ijodkor, ijtimoiy faol, ma'naviy boy shaxs shakllanishi va yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlash uchun zarur shartsharoitlar yaratadi. Uzluksiz ta'lim tizimining faoliyat olib borishi davlat ta'lim standartlari asosida, turli darajalardagi ta'lim dasturlarining izchilligi asosida ta'minlanadi va maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash, maktabdan tashqari ta'limni o'z ichiga oladi[3].Bizga o'rganayotgan komponentlarmizning ta'riflari ma'lum bo'ldi.Salbiy psixologik xususiyatlar shaxslarda psixologik farovonlikni his qilishga yo'l qo'ymaydi,bunday talabalarning psixologik xususiyatlari yangi narsalarni qabul qilish,yangicha yondashish,ijod qilish,tartib intizomda yurishga qarshilik qilishga moil.Ko'rinib turibdiki,bunday talabalardan tashkil topgan ta'lim jaroyonini samarali boshqarish birmucha qiyinchiliklarga sabab bo'ladi. Xulosa,o'rnida aytmoqchimizki, ta'lim tarbiya jaroyonini uzluksiz samarali boshqarish uchun talablarda psixologik farovonli bo'lishi kerak.Bu farovonlikni yuzaga chiqaruvchi qator omillarni o'rganib ularga atroflicha to'xtalish hamda psixologik xususiyatlarini ochib berish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Adabiyotlar:

- 1.Психология фанидан изоҳли луғат / М.Г.Давлетшин таҳрири остида -Т.: ТДПУ. 1992. - 6 б
- 2.<https://tibbiyot.info/agressivlik-haqida-malumot-sababi-belgilari-tasnifi-tashxislash-davolash-va-oldini-olish>

3. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005) .

